

prometna šola maribor
višja prometna šola

SI – 2000 MARIBOR, Preradovičeva ulica 33, tel.: +386 2 42 94 135, 42 94 137, fax: 42 94 139

Diplomsko delo višješolskega študijskega programa

SKRB ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL NA MIROVNIH OPERACIJAH IN MISIJAH

Študent(-ka): *MATJAŽ ZANUT*

Študijski program: *LOGISTIČNO INŽENIRSTVO*

Modul: *M13 - VOJAŠKA LOGISTIKA 2*

Predmet: *VOJAŠKO VODITELJSTVO IN MENEDŽMENT*

Mentor: *JASMIN MAHMUTOVIĆ, univ. dipl. politolog*

Lektorica: *TANJA MEDVEŠEK, prof. slovenskega in angleškega jezika*

Maribor, april 2013

prometna šola maribor
višja prometna šola

SI – 2000 MARIBOR, Preradovičeva ulica 33, tel.: +386 2 42 94 135, 42 94 137, fax: 42 94 139

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

NAMESTO TEGA CELEGA LISTA VSTAVITI SKLEP S STRANI ŠOLE

ZAHVALA

Najprej zahvala moji družini za vso podporo in pomoč pri prehojeni poti.

Iskrena zahvala mojemu mentorju, Jasminu Mahmutoviću univ. dipl. pol., ki me je s svojim strokovnim vodenjem in usmerjanjem pripeljal do vrha gore.

Zahvala vsem mojim predavateljem Višje prometne šole Maribor za vsa dana znanja in korekten odnos.

In nenazadnje hvala tudi vsem mojim prijateljem in znancem za posredovano literaturo, pomoč in podporo pri izvedbi mojega diplomskega dela.

Hvala vsem.

Matjaž Zanut

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKE NALOGE

NAMESTO TEGA CELEGA LISTA VSTAVITI OBRAZEC IZJAVA O AVTORSTVU

Ključne besede: skrb za pripadnike, oborožene sile, mirovne operacije in misije, vojaški voditelj

POVZETEK

Skrb za pripadnike oboroženih sil izhaja iz davnih časov, ko so vojščaki bili bitko za zmago, obenem pa bili deležni zaplenjenih dobrin. Skozi zgodovino se je skrb za pripadnike razvijala in napredovala. Danes imamo v različnih vojskah različne pristope in programe skrbi za pripadnike. Večina vojska ima številne programe, ki omogočajo dobro pripravo pripadnikov pred, med in po izvajanju nalog doma in v tujini. Vse več vojska daje pomemben poudarek in skrb za pripadnikovo družino, ki mu je v podporo. To zavedanje kaže, kako pomembno vlogo igra pripadnikova družina.

V diplomski nalogi sem se osredotočil na predstavitev različnih programov namenjenih skrbi za pripadnike, ki so napoteni na mirovne operacije in misije, daljša izobraževanja v tujino, usposabljanja in vojaške vaje. Tako kot vsak sistem ima tudi ta svoje prednosti in pomanjkljivosti, s katerimi se srečujemo pri izvajanju. Cilj je, da lahko zagotovimo pripadnikom dobro skrb zanj in za njihove družinske člane ter s tem povečamo osredotočenost na izvedbo zadanih nalog.

V oboroženih silah so v celostno skrb za pripadnike vključeni ljudje, sredstva in čas. Ti dejavniki skrbijo za vzpostavitev uravnoveženega sistema, ki daje smisel kulturi medsebojnih odnosov, vzdrževanje bojne in delovne morale, za dvig psihofizične pripravljenosti, visoke motiviranosti za delo in vzpostavitev skrbi za pripadnike in njihove družinske člane. Zaradi naštetega smo priča nenehnemu uvajanju novih programov celostne skrbi za pripadnike in njihove družinske člane.

Key words: the welfare of soldiers, army forces, peace operations and missions, military leader

ABSTRACT

Taking care of soldiers is not something new and extraordinary. It started in the ancient times when the main benefits after the battle was won were seized goods like food, women, gold, weapons etc. Through times the ways of taking care of soldiers have developed. Today we are familiar with various ways how to approach the soldiers and different programmes have been developed. These programmes allow us to sufficiently prepare the soldiers before going on the home and overseas mission, during this mission and after the return. We all are aware how important our families are to us and that is why special emphasis is put on the soldier's family members while their father/mother, son/daughter, husband/wife is away on duty.

Throughout the diploma I present various ways how to take care of the soldiers when they are sent on peace operations and overseas missions, on longer lasting educational and qualification courses which take place abroad or military exercises. It is no secret that almost every system has advantages as well as disadvantages and welfare programmes for the soldiers are no exception. The main goal of every welfare programme should be to assure the soldier and his/her family the best care possible because knowing that your family is secure makes it possible for the soldier to be concentrated on his army duties and less in danger to get killed or wounded.

In army forces there are three factors included in the welfare programmes: people, money and material. All these three factors are necessary to maintain stability in the programmes which help to maintain cultural relationships possible, programmes keep combat as well as working morale high, motivate soldiers for doing their job, lift psycho-physical readiness of soldiers and last but not least these programmes take care of soldier and their loved-ones. That is why we witness new welfare programmes being developed and introduced in practice.

VSEBINA

1	UVOD	1
1.1	OPIS PODROČJA IN OPREDELITEV PROBLEMA.....	2
1.2	NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE.....	3
1.3	PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE RAZISKAVE.....	4
1.4	UPORABLJENE RAZISKOVALNE METODE.....	5
2	OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	6
2.1	SKRB ZA PRIPADNIKE.....	6
2.2	OBOROŽENE SILE	7
2.3	MIROVNE OPERACIJE IN MISIJE.....	8
2.4	VOJAŠKI VODITELJ.....	10
3	SKRB ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL SKOZI ZGODOVINO	13
3.1	NASTANEK IN RAZVOJ SKRBI ZA PRIPADNIKE	13
3.2	ZAČETKI SKRBI ZA PRIPADNIKE V SV	15
4	PROGRAMI CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL	17
4.1	ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE NA VOJAŠKIH VAJAH V TUJINI.....	23
4.2	ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE NA IZOBRAŽEVANJIH V TUJINI.....	24
4.3	ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE NA MOM.....	26
5	MOREBITNI NEGATIVNI VIDIKI SKRBI ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL.....	32
5.1	PRAVNA PODLAGA.....	32
5.2	STROKOVNI KADER	34
5.3	SREDSTVA ZA ZAGOTAVLJANJE SKRBI ZA PRIPADNIKE	36
6	PREDLOGI IN REŠITVE IZVAJANJA SKRBI ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL.....	38
7	SKLEP	41

UPORABLJENE KRATICE

SV – Slovenska vojska

RS – Republika Slovenija

NATO – North Atlantic Treaty Organisation, Organizacija Severnoatlantskega sporazuma

EU – Evropska unija

OZN – Organizacija združenih narodov

OVSE – Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

MOM – Mirovne operacije in misije

CSP – Celostna skrb za pripadnike

WMR – Morale, Welfare and Reaction - morala, socialno varstvo in ukrepanje

PROVOJ – Poklicna vojska dopolnjena s poklicno rezervo

VVIK – Vojaški vikariat

MORS – Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije

1 UVOD

Stori, kaj moreš, s tem, kaj imaš, in tam, kjer si.

Theodore Roosevelt

Vojska kot organizacija se od ostalih organizacij razlikuje po svoji specifičnosti. Značilno zanjo je, da ima izrazito hierarhično strukturo, s katero deluje v nepričakovanih in nepredvidljivih situacijah. Zaradi tega morajo pripadniki vojska biti dobro pripravljeni in izurjeni, kajti posledice slabo izurjenega kadra so lahko usodne. Pred pripadnike vojska se postavljajo visoke zahteve. Govorimo o načinu življenja, kar je nedvomno več kot samo služba. Od pripadnikov se zahteva dobra strokovna izurjenost in usposobljenost za izvajanje nalog. Vzdrževanje psihofizične pripravljenosti je eden izmed pomembnih dejavnikov. Velikokrat za zadovoljitev tega ni dovolj zgolj porabljen čas v službi, temu je potrebno podrediti svoje privatno življenje.

Tako kot danes marsikatera služba tudi vojaška služba postavlja pred posameznika določene omejitve. Vojaški osebi ni dovoljeno imeti dvojnega državljanstva, ne sme biti v kazenskem postopku, niti član politične stranke ter opravljati popoldanskega dela brez soglasja. Nobena organizacija ne omogoča tolikšne povezljivosti med poklicnim in privatnim življenjem kot vojaška služba.

V oboroženih silah se zavedajo, da brez podpore družine pripadnik ne more dobro opravljati zadanih nalog. Programi celostne skrbi za pripadnike (CSP) se večina izvajajo v okviru delovnega časa in izven njega. Osnovni cilj celostne skrbi je zagotavljanje skrbi za pripadnike oboroženih sil in njihove družinske člane.

Koncept CSP se vseskozi širi in nadgrajuje. Pred odhodom pripadnikov na delo v tujini so dobro razdelane priprave, ki se izvajajo pred, med in po delu v tujini. Priprave vsebujejo psihološke priprave, informiranje o okolju, v katerega odhajajo pripadniki, pa vse do jezikovnih tečajev.

Veliko pozornosti se posveča družinskim članom pripadnikov z obveščanjem o določenih dogodkih, s spletnimi informacijami, izleti, tabori, dnevi odprtih vrat in kontaktnimi osebami za posamezna področja.

Kot poglobitni koncept moje naloge so temeljni pojmi, katerim sem v uvodu namenil večjo pozornost za boljše razumevanje celotne naloge. V tem poglavju opredeljujemo skrb za pripadnike, oborožene sile, mirovne operacije in misije in vojaškega voditelja kot most med skrbjo in izvajanjem programov skrbi.

Vsebinski del vsebuje predstavitev programov skrbi za pripadnike oboroženih sil in njihove družinske člane, ki se nahajajo na opravljanju nalog v tujini in morebitne negativne vidike skrbi. V zaključnem delu se vsebina konča s predlogi in rešitvami izvajanja skrbi za pripadnike oboroženih sil in njihove družinske člane. Zadnje poglavje je namenjeno sklepnim ugotovitvam.

1.1 OPIS PODROČJA IN OPREDELITEV PROBLEMA

Svetovna ogrožanja narekujejo spremembe v varnostnem okolju, kar posledično prinaša spremembe strukture organiziranosti oboroženih sil. Temeljna obveznost, ki izhaja iz zaveznitva, je udeležba pripadnikov oboroženih sil na mednarodnih operacijah in misijah (MOM). Prav slednje je pred zaposlene pripadnike in njihove družinske člane postavilo nove zahteve in nova pričakovanja organizacije.

Pripadniki oboroženih sil so tako zaradi narave dela postali izpostavljeni številnim obremenitvam, posebnim zahtevam okolja in odgovornosti, kar skupaj predstavlja specifično obremenitev za posameznika in posledično njegove družinske člane. Našteto terja veliko mero prilagajanja tako pripadnikov oboroženih sil kot tudi njihovih najbližjih.

Vojaške družine zato živijo življenje, ki ga ni mogoče primerjati z življenjem večine drugih socialnih skupin in se vseskozi srečujejo s težavami, ki so posledica specifičnega - vojaškega načina življenja. Z njimi se kot civilisti verjetno ne bi nikdar soočili.

Zavedanje o spoznanju, da vojska za svoje nemoteno delovanje ne potrebuje le moderne in drage opreme, da je človek tisti, ki mu moramo posvetiti največ pozornosti, v svojem šestem poglavju pri zagotovitvah možnosti za delovanje govori že Vojaška doktrina (Vojaška doktrina, 2006, 31), ki pozitivno organizacijsko kulturo, voditeljstvo, osredotočenost na delo in zaupanje v organizacijo vidi tudi skozi sistem CSP.

Koncepti CSP so v praksi zastavljeni s programi. Programi se vseskozi širijo in dopolnjujejo. Za odhode pripadnikov oboroženih sil na mirovne misije se izvajajo intenzivne priprave pred odhodom, ki zajemajo psihološke priprave, informiranje o okolju, dopolnjevanje znanja tujega jezika in še mnogo več. Vse večja pozornost se namenja tudi družinskim članom pripadnikov z informativnim seznanjenjem o dogodkih, razpisih, vzdrževanju stikov in družinskim druženjem. Lahko bi rekli, da gre za izvajanje celostne skrbi za pripadnike in njihove družinske člane doma in na opravljanju nalog v tujini.

Vojaške organizacije poizkušajo z zagotavljanjem celostne skrbi za svoje pripadnike in njihove družinske člane dvigniti pomen človeških virov, s čimer računajo na boljšo motiviranost pripadnikov in s tem ustvarjanjem možnosti, da se ti izkažejo pri doseganju ciljev organizacije.

CSP lahko tesno povežemo z vojaškimi voditelji. Prav ti so venomer postavljeni pred nalogo, da na eni strani dosegajo cilje organizacije, na drugi strani pa skrbijo za zadovoljstvo in učinkovitost zaposlenih, kar pomeni, da morajo v vojaškem sistemu v okviru CSP razviti posebne vsebine in metode dela ter zagotoviti objektivne pogoje za uveljavitev skrbi za vsakega posameznega pripadnika znotraj organizacije in ljudi, ki v civilnem življenju nastopajo v tesni povezavi z njim.

Zaradi specifičnosti vojaškega poklica se tako pripadniki oboroženih sil na vseh organizacijskih nivojih in njihovi družinski člani lahko znajdejo v specifičnih okoliščinah, ki ne predstavljajo težav zgolj pripadnikom oboroženih sil in njihovim družinskim članom, temveč zaradi nedoseganja ciljev tudi organizaciji kot celoti. In tako lahko dejansko govorimo o t.i. »družinski zadevi«; o težavi, na katero lahko s programi CSP preventivno vplivamo.

1.2 NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE

Namen diplomskega dela je predstavitev teoretičnih opredelitev koncepta CSP na MOM in obravnava celostne skrbi za pripadnike oboroženih sil v tesni povezavi z vojaškim voditeljem.

Predstavitev CSP, kot eno od ključnih orodij organizacije za zadovoljitev potreb njenih zaposlenih in pridobivanje zaupanja ožje in širše okolice. To se organizaciji vrača z večanjem občutka pripadnosti njenih zaposlenih in uresničevanju poslanstva organizacije.

V nalogi bomo obravnavali izvajanje CSP na MOM in skušali ugotoviti, v kolikšni meri je koncept CSP dober in pripomore k izboljšanju stanja pri izvajanju zahtevnih nalog pripadnikov oboroženih sil na MOM.

Cilji diplomskega dela:

1. predstaviti osnove delovanja celostne skrbi za pripadnike oboroženih sil,
2. predstaviti pozitivne in morebitne negativne vidike skrbi za pripadnike oboroženih sil na mirovnih operacijah in misijah,
3. predlog koncepta celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske (SV) na mirovnih operacijah in misijah.

Trditve:

1. z ustrezno skrbjo za pripadnike oboroženih sil na mirovnih operacijah je zagotovljeno večje preživetje,
2. s preventivnim delovanjem na področju CSP dosežemo popolnejše predajanje delovnim obveznostim,
3. voditelji z ustrezno organiziranostjo pozitivno vplivajo na skrb za pripadnike oboroženih sil na mirovnih operacijah.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE RAZISKAVE

Skrb za pripadnike je široko področje, zato se bomo v diplomski nalogi osredotočil zgolj na zagotavljanje skrbi za pripadnike oboroženih sil na MOM.

Podatke bomo pridobili iz domače in tuje literature, slovenskega in angleškega govornega področja ter svetovnega spleta.

Predpostavljamo, da obravnavano tematiko, s katero se srečujemo tudi pri svojem delu, dovolj dobro poznamo.

1.4 UPORABLJENE RAZISKOVALNE METODE

Za obravnavano tematiko oz. pri proučevanju umestitve CSP v organizacijski strukturi bomo uporabili metodo **zgodovinske analize**.

Metodo **kompilacije**, analize in interpretacije virov bomo uporabili za pridobitev informacij iz primarnih in sekundarnih virov in za predstavitev ter analizo zakonske urejenosti področja.

Za podajanje predlogov in rešitev CSP za pripadnike in njihove družinske člane bomo uporabili **izkustveno metodo**, za opis posameznih pojmov ter preučevanje in predstavitev rezultatov bomo uporabili **deskriptivno metodo**.

2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

2.1 SKRB ZA PRIPADNIKE

Skrb za pripadnike predstavlja del delovnega področja v organizacijski strukturi vojske. V SV jo imenujejo kot CSP, ki se nanaša na interese posameznika in njegovo družino. Specifičnost vojaške organizacije daje velik pomen človeškim virom in s tem tudi razvoju skrbi za pripadnike in njihove družinske člane.

Zahteva pripadnikov vojska so vse večje kot tudi zahteve, ki jih narekuje družba, zato je skrb za posameznika v vojaški organizaciji bistvenega pomena.

V vojaški doktrini Republike Slovenije je opredeljena celostna skrb kot zvrst dejavnosti, ki skrbi za pripadnike SV in njihove družinske člane. V svojem obsegu skrbi za duhovno oskrbo in osebno rast, zdravstveno oskrbo, podporo družinam, zagotavlja bivalne možnosti, športne in kulturne prireditve ter druge interesne možnosti (Vojaška doktrina, 2006, 93).

Namen skrbi za pripadnike je podpora pri izvajanju vseh aktivnosti za doseganje čim večje učinkovitosti, kar pripomore ter daje smisel posamezniku in njegovi družini za boljše življenje. Skrb za pripadnike povezuje in krepi vojaški kolektiv, povečuje bojno moralo in motiviranost za delo.

Skrb za pripadnike zajema programe in aktivnosti, ki podpirajo tako posameznika kot njegovo družino in jim omogočajo kakovostnejše življenje. Za izvedbo programov je potrebno sodelovanje posameznikov iz različnih strokovnih področij. Prav tako ima veliko vlogo poveljujoči kader; predvsem poveljniki, ki lahko z ustrezno podporo omogočajo razvoj in izvedbo programov.

Smernice za razvoj in uveljavitev skrbi za pripadnike so:

- nenehen razvoj in uveljavitev programov za pripadnike in njihove družinske člane s poudarkom na spoznavanju, učenju, svetovanju in informiranju;

- zagotoviti ustrezno podporo družinskim članom pripadnikov, ki so na opravljanju nalog v tujini;
- izvajanje programov v rednem delovnem času in po njem;
- z ustreznimi programi dvigniti delavno moralo in s tem razbremeniti ukvarjanje poveljniškega kadra z nepomembnostmi;
- vključevanje invalidov in upokojencev v redne aktivnosti.

Za skrb za pripadnike je odgovorna organizacija, ki mora poskrbeti za enakopraven dostop pri koriščenju programov (Štemberger, 2007, 19).

2.2 OBOROŽENE SILE

Pojem oborožene sile razumemo kot specializirana formacija države, ki je organizirana in pripravljena za izvajanje oboroženega boja (Grizold, 1999, 45). Vsa literatura govori in povezuje pojem oborožene sile s pojmom vojska.

Do pred nedavnega so pojem oborožene sile imenovali armada. Oborožene sile spadajo pod državno organizacijo in imajo nalogo, da varujejo ozemeljsko celovitost države.

Pomen oboroženih sil se skozi čas nenehno spreminja. Danes lahko govorimo o sodobnih vojaških grožnjah in asimetričnem načinu bojevanja (terorizem¹ in islamski fundamentalizem²), ki narekuje odločilno vlogo države. Predvsem pa ima veliko vlogo človeški dejavnik.

Zato so države s svojimi oboroženimi silami primorane zagotavljati varnost izven svojih meja z mirovnimi operacijami in misijami, kar vpliva na strukturo in delovanje oboroženih sil.

¹ Terorizem je vsako organizirano nasilno dejanje, ki je usmerjeno proti civilistom/civilnim ustanovam v politične in/ali gospodarske namene. Je večinoma javno dejanje, s katerim hočejo teroristi doseči čim večje število ljudi in tako vplivati na širše javno mnenje. (Wikipedia [online], 2012)

² Fundamentalizem je nazor, ki zahteva popolno privrženost načelom določene ideologije oziroma religije. Pojem najpogosteje povezujemo z verskim fundamentalizmom, ki predstavlja različne politične ideologije in gibanja. Ta poskušajo celotno družbeno in politično življenje uskladiti z doslednim tolmačenjem verskega nauka. (Wikipedia [online], 2012)

Sodobni svet, v katerem so etična in verska nasprotja, nestabilni režimi in spori, zahteva sodobne oborožene sile. Vloga pripadnikov oboroženih sil je na veliki preizkušnji. Angažirani so praktično po vsem svetu v različnih nepredvidljivih situacijah, ki jih postavlja sodobno bojišče. Zaradi tega morajo biti njihove izobrazbene in osebne lastnosti na visokem nivoju.

Operacije kriznega odzivanja so se v veliki meri spremenile. Danes smo priča skupnim operacijam, ki vključujejo tako politično kot humanitarno dimenzijo. Oborožene sile se srečujejo z novimi pravili vojaškega delovanja, ki narekujejo nove vrste groženj. Velikokrat je zmeda v takšni meri, da se ne ve za nasprotnika, zato morajo oborožene sile biti vseskozi dovzetne za nova znanja, hitre odločitve, poznati in spoštovati različnosti kultur in v skladu s pravili natančno delovati za doseganje postavljenih ciljev.

Tudi v Republiki Sloveniji (RS) se oborožene sile prilagajajo tempu sodobnega bojišča. S svojim nastopom na MOM kažejo veliko mero znanja in izurjenosti. Najpogosteje se srečujejo z vzdrževanjem in spoštovanjem humanitarnega vojnega prava, z etičnem ravnanjem v okolici delovanja in vzpostavitvijo ustreznega odnosa do okolice.

2.3 MIROVNE OPERACIJE IN MISIJE

Izraz »Mirovne operacije in misije« (v nadaljevanju MOM) zajema različne oblike vojaškega, civilnega in reševalnega delovanja v mednarodnem okolju. Vzpostavljene so po dvostranskem dogovoru ali z ustreznim mandatom oziroma na prošnjo tretje države.

Obdobje hladne vojne je močno preoblikovalo mirovne operacije. Prav tako se je spremenil njegov vpliv na okolje in struktura. Ta odsev se kaže pri spremembi neinteresnih mirovnih operacijah v interesne in pomembne za mednarodno okolje (Grošelj, 2009, 19).

Zaradi preoblikovanja mirovnih operacij moramo danes razlikovati med operacijami za ustvarjanje miru, operacijami za ohranjanje miru, operacijami za graditev miru, operacijami za vsiljevanje miru in operacijami preventivne diplomacije.

Mirovne operacije ločimo na:

- operacije kriznega odzivanja,
- mednarodne reševalne operacije,

- mednarodne civilne misije.

V mednarodnem okolju najdemo še druge pojme, ki jih uvrščamo v mirovne operacije. Ti so:

- nevojne vojaške organizacije, navedene v vojaški ameriški doktrini,
- operacije podpore miru v povezavi z organizacijo Severnoatlantskega sporazuma - North Atlantic Treaty Organisation (NATO),
- operacije vojaškega in civilnega kriznega upravljanja, povezane z Evropsko unijo (EU) (Jelušič, 2005, 12).

Značilnosti mirovnih operacij in misij so naslednje:

- vsebujejo mednarodni mandat od mednarodne organizacije,
- naloge izvajajo v večnacionalni sestavi,
- izvajalci so mednarodne organizacije ali regionalne organizacije,
- z namenom povzročiti čim manj škode in uporabo minimalne sile (Jelušič, 2005, 14),
- z namenom koristi v dobrobit lokalnemu prebivalstvu,
- ne prisvajanja dobrin in ozemlja.

Po navedenih ugotovitvah lahko trdimo, da so mirovne operacije in misije različne oblike vojaškega delovanja za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru.

Poslanstvo in naloge SV so opredeljene z Zakonom o obrambi (Ur. list RS. št. 40/04), med katerimi je sodelovanje SV z zavezniki za ohranjanje notranjega miru in prispevati k stabilnosti v mejah in zunaj meja zavezništva. Krovni dokument nacionalne varnosti je Resolucija o strategiji nacionalne varnosti, ki nalaga RS v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami EU, NATO, Organizacijo združenih narodov (OZN) in Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) uresničevanje zunanjepolitičnih ciljev ter aktivnega sodelovanja RS v mirovnih operacijah.

2.4 VOJAŠKI VODITELJ

Voditelji se ne rodijo, temveč to postanejo.

(Mahmutović, 2011, str. 10).

V vojski vlada poseben sistem, ki zaradi njenih nalog in poslanstva zahteva vojaškega voditelja, ki bo vodil in uresničeval zadane cilje. Pregled skozi zgodovino govori, da so bili vojaški voditelji izurjeni poveljniki, ki so vodili s svojim zgledom. Poznali so različne vrste taktik, načine vodenja in spoštovali vojaško hierarhijo. S svojim znanjem vodenja in zgledom so bili njihovi vojaki bolj vdani in motivirani.

V vojaški doktrini je opredeljeno voditeljstvo kot vplivanje na ljudi zaradi doseganje ciljev organizacije (Vojaška doktrina, 2006, 106). Vojaški voditelj vpliva na podrejene in jih pripravlja, da naredijo, kar se od njih zahteva. Tako jim daje smisel in jih pri tem motivira in usmerja k zadanim nalogam.

Vojaški voditelj prične pri sebi s samodisciplino in rednim usposabljanjem. Imeti mora osebne lastnosti kot so: lastni zgled, odločnost, disciplino, pogum, pravičnost, zaupanje in skrb za svoje podrejene. Vojaški voditelj je oseba, ki ima karizmo in s svojim vzgledom predvsem pa z dejanji vpliva na podrejene, ki so mu pripravljeni slediti. Ko govorimo o voditeljstvu, ki je v tesni povezavi z voditeljem, lahko rečemo, da voditeljstvo ni položaj ne vodstvena funkcija. Nobeden ne more delegirati funkcije voditelja, lahko delegira le položaj vodje. Voditelja si izberejo ljudje sami. Voditelji se ne rodijo, temveč to postanejo. Vseskozi razvijajo svoje znanje, se urijo in z usposabljanjem pridobivajo dragocene izkušnje. To je proces, ki se nikoli ne konča (Mahmutović, 2011, 10).

Cilj vojaškega voditelja mora biti kohezivna skupina, ki temelji na medsebojnem spoštovanju, sprejemanju ter motiviranosti za realizacijo zadanih nalog.

Vojaški voditelj mora BITI – ZNATI – DELATI.

BITI:

Pomeni, kakšen mora vojaški voditelj BITI. Znati mora prepoznati, kaj je prav in kaj ga motivira za doseg zastavljenega cilja. Vojaškega voditelja sestavlja pozitiven značaj, ki je odvisen od vrednot in lastnosti.

Vrednote nam razkrivajo kakšen odnos ima vojaški voditelj do podrejenih in kako se do njih vede. Vsaka organizacija ima neke vrednote, po katerih se člani organizacije ravna in jih spoštujejo. V vojaški organizaciji so predpisane vrednote, ki so zajete v Vojaški doktrini SV (Vojaška doktrina, 2006, 17-19). Te so:

DOMOLJUBJE kot temeljna vojaška vrednota, iz katere izhajajo:

- čast,
- pogum,
- lojalnost,
- tovarištvo,
- predanost.

Lastnosti vojaškega voditelja razkrivajo, kakšen mora biti. Njegova dejanja kažejo na to, kakšen je, kar pa posledično vpliva na celoten kolektiv. Lastnosti voditelja se da naučiti.

Delimo jih na duševne in telesne. Pod duševne razumemo koliko je odprt, samoiniciativen, inteligen, čustveno stabilen, odločen, sposoben presojanja itd. Telesne nam povedo, kakšno telesno pripravljenost premora, kako skrbi za zdravje in kakšen je njegov videz ter drža.

ZNATI:

Vojaški voditelj mora imeti veliko strokovnega znanja, mora se vseskozi izobraževati in uriti. Kajti le on je odgovoren s svojo strokovnostjo za razvijanje in urjenje enote.

Znanja, ki jih mora obvladati vojaški voditelj:

- znanja za delo z ljudmi,
- konceptualna znanja,
- strokovna znanja.

Znanja za delo z ljudmi največkrat uporablja za motiviranje in uresničevanje skupnih ciljev. Konceptualna znanja mu pridejo prav pri sprejemanju odločitev. Strokovna znanja so pomembna pri uporabi tehničnih sredstev.

DELATI:

Vojaškem voditelju, ki premore veliko znanja, ima karizmo, ne zna pa delovati, ne pomaga nič. Voditeljstvo je delovanje. Vojaški poklic zahteva izpolnjevanje ukazov, realizacijo zadanih nalog in ciljev, posledično pomeni delovanje.

Delovanje vojaškega voditelja sestavlja:

- vplivanje,
- izvajanje,
- izboljševanje.

Vplivamo z odločanjem, komunikacijo in motiviranjem. Naloga vojaškega voditelja je, da z vplivanjem zna svoje podrejene pripraviti za realizacijo zadane naloge.

Izvajanje zajema vse postopke delovanja vojaškega voditelja, da zadano nalogo pravilno in pravočasno opravi.

Zavedanje vojaškega voditelja mora biti, da z razvijanjem, izgrajevanjem in nenehnim učenjem pripomore k izboljšavam (Mahmutović, 2011, 20-21).

3 SKRB ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL SKOZI ZGODOVINO

3.1 NASTANEK IN RAZVOJ SKRBI ZA PRIPADNIKE

Starodavni boji so bili zelo kompleksni in raznoliki. Razlike se kažejo med narodi in znotraj ene vojske v osnovnih načelih, kot so usposabljanje, usklajevanje in opremljanje. Kot vsaka starejša organizacija so tudi vojske sestavljali ljudje iz različnih okolij in poklicev. Večina je bila moških, ki so bili v poznih najstniških in zgodnjih dvajsetih letih. Obstajajo tudi primeri starejših vojakov, kot so špartanski veterani ali pa rimski legionarji, ki so se upokojevali zaradi ran in bili napol aktivni veterani pri svojih 60 letih kot pripadniki pomožnih sil. Obstaja veliko dokazov, da so med vojaškimi vrstami bile tudi ženske. Naprimer: stari Skitski in Sarmati so usposabljali ženske za lokostrelke (Wildfiregames [online], 2012).

Že pred davnimi časi so se zavedali znanja in strokovnosti članov vojska. V večini primerov so v vojske jemali strokovnjake, ki so bili prostovoljci ali pa plačanci. Dokaz, da je temu tako, je bila Makedonska vojska, ki jo je vodil Filip II. v 4. stoletju pred našim štetjem. Gre za prvo vojsko te vrste, ki je požela niz zmag zaradi svoje strokovnosti. Vojaki antičnega sveta so se borili za denar, njihove plače so bile izplačane iz vojnega plena zmag, ki so si jih priborili. Treba je poudariti, da so bili v večini primerov plačanci neubogljivi in neobvladljivi, zavračali so ukaze in boje.

Tretja kategorija so bili voljni prostovoljci, ki so se borili, če je bilo potrebno. Večina jih je bila iz srednjega in višjega razreda kot golo dejstvo, da se lahko borijo za podpis socialnega položaja. Značilnost Keltov je, da so se borili deloma iz nuje in kulturne fascinacije z vojno in časti, medtem ko so se Grki borili za dajatve.

Rimljani in Špartanci so vedeli, da neusposobljen vojaški kader ne preživi, zato so dajali velik poudarek na usposobljenost. Urili in usposabljali so se pod vodstvom izkušenih veteranov. Medtem ko so perzijski vojaki imeli le malo ali nič usposabljanja, so bili pogosto žrtve proti bolj izkušenimi vojskami.

Vsa dejstva nakazujejo, da je šlo za nekakšno skrb za pripadnike. Lahko je to socialni položaj, znanje kot golo preživetje ali dajatev od zmagovalnega plena, ki je bil pridobljen po zmagi (American Logistic Association [online], 2012).

V vsej zgodovini so vojaki v vojnah našli načine za krepitev morale in vodenja, medtem ko so se srečevali s kruto realnostjo vojne. Za primer: med osamosvojitveno vojno v Ameriki so vojaki ugotovili, da dirke s konji in igranje glasbe pozitivno vpliva na čustveno in fizično počutje vojakov. Tako so začeli dajati večji poudarek na skrb in pričeli s predstavitvijo skečev, različnimi družabnimi igrami in šalami kot sredstvo za lajšanje stresa in napetosti. Igrali so nogomet, boks in organizirali turnirje.

V začetku prve svetovne vojne so raziskave dr. Raymonda Fosdicka pokazale zelo nizko moralo med ameriškimi vojaki zaradi izredno slabe kakovosti takratnih življenjskih razmer. Zaradi teh ugotovitev je takratni predsednik Wilson ustanovil podružnico (1919), z namenom zagotoviti opremo in sredstva za zabavo, izobraževanje in rekreacijo za tisoče vojakov po vsej državi. Ameriški rdeči križ je v tujini, kjer so bili ameriški vojaki, počel različne aktivnosti skrbi; od peke krofov do zagotavljanja knjig vojakom v bojnih vrstah. Pri tem je bilo vključeno veliko civilistov kot prostovoljcev (United States Army Family and Morale, Welfare and Recreation Command [online], 2012).

Razvoj skrbi za pripadnike se je skozi čas razvijal do te mere, da imajo danes po večini tujih vojska dodobra razvito skrb za pripadnike in njihove družinske člane. Naprimer: vsaka vojaška baza v Združenih državah Amerike ima svojega MWR direktorja (Morale, Welfare and Recreation), ki nadzoruje šest glavnih področij delovanja. Atletika/fitnes oddelek je odgovoren za vse rekreacijske aktivnosti od vodnega športa, wellnes programov do rekreacijskih središč (predvsem za notranjo rekreacijo). Rekreacijski oddelek skrbi za programe športnega ozaveščanja in vso zunanjo rekreacijo. Oddelek za hrano in pijačo je odgovoren za vse gostinske storitve in programe povezane s to storitvijo. Oddelek za otroke in mladino skrbi za storitve in skrb povezane z mladimi. Oddelek za prosti čas skrbi za informacijske storitve, izlete, najeme in animacijo. Vsi programi so na razpolago tako pripadnikom kot tudi družinskim članom znotraj baz (US Army [online], 2012).

Če potegnemo vzporednico, lahko trdimo, da že sama zgodovina piše dejstva, da so bili tisti vojaki, ki so zanje skrbeli in jim omogočili dobro preskrbo (tako materialno kot tudi moralno), boljši in bolj pripravljeni za boj od ostalih, ki tega niso imeli. Dobra skrb in oskrba bojevnika je doprinesla marsikatero zmago na bojnem polju. Z večjo ozaveščenostjo, da je skrb ena izmed pomembnih dejavnikov pri vojskovanju, smo danes priča večji ponudbi CSP programov in delu z družinskimi člani pripadnikov oboroženih sil.

3.2 ZAČETKI SKRBI ZA PRIPADNIKE V SV

Osnovno izhodišče za uvajanje skrbi za pripadnike v SV se je pričelo zaradi posebnosti in preoblikovanja SV. Ta posebnost se je pričela, ko je bil opuščen naborniški sistem in uvedba profesionalne vojske. Nabornik je vstopal v vojaško organizacijo neprostovoljno. Služenje vojaškega roka je trajalo 7 mesecev. Naborniki so bili samo moškega spola, medtem ko danes zaposluje tudi ženske, katerih delež se večja. Starost nabornikov je bila večinoma od 18 do 27 let. Večina zaposlenih je mlajših, saj so se zaposlili med osemnajstim in petindvajsetim letom starosti. Pogodbo podpišejo za pet oziroma deset let z možnostjo podaljšanja. Družino si ustvarijo med delovanjem v vojaški organizaciji. Naborniki so svoja usposabljanja opravljali znotraj vojašnic in mej R Slovenije. Današnji pripadniki SV se zavedajo, da mesta postavljajo tudi zunaj meja države. Razvoj kadrovskega preoblikovanja koncepta SV je zahteval vse večje potrebe po skrbi za pripadnike SV.

Prvi korak je bil narejen, ko je bilo izdano dopolnilo Zakona o obrambi (Uradni list RS, št. 103/2004), v katerem se dopolnilo dotika določenih elementov, ki jih danes uvrščamo v programe Celostne skrbi za pripadnike. Tako je v 52. členu dopolnila omenjeno, da ima vojaška oseba med vojaško službo pravico do religiozne duhovne oskrbe. Kasneje je bila s sprejetjem Zakona o službi v Slovenski vojski (Uradni list RS, št. 68/2007) dana zakonska osnova za izvajanje skrbi za pripadnike SV. To je bil velik korak za ustanovitev CSP v SV. To je novo področje, ki ureja pravice in dolžnosti pripadnikov SV. Povzete so bile pozitivne izkušnje iz drugih držav, ki so bile nato prenesene ter prilagojene za naše razmere. Skozi čas in reorganizacijo SV so nastajali novi programi, stari pa so se dopolnjevali in širili. Po šestih letih organiziranega delovanja celostne skrbi za pripadnike ta obsega pestro paleto programov. Izvajajo se letni in zimski tabori za otroke pripadnikov

SV, predupokojitveni seminarji za vse bodoče upokojence Ministrstva za obrambo Republike Slovenije (MORS), dodatni dopust za specialistično osebje, duhovna oskrba, psihološka dejavnost, različne oblike športnih aktivnosti, izvedba slovesnosti, priprava kadra ob odhodu in prihodu na MOM in še bi lahko naštevali. Ugotovimo lahko, da se vseskozi nadgrajuje in razvija celostna skrb za pripadnike SV in njihove družinske člane. Mnenja sem, da se s takšnim zagonom in prizadevnostjo, ki jo kažejo izvajalci programov CSP spleta nadaljevati, kajti čas bo pokazal svoj napredek.

4 PROGRAMI CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL

Pogoj za popoln razvoj celostne skrbi je zadovoljitev temeljnih potreb in pričakovanj vsakega posameznega pripadnika oboroženih sil, kot je razporeditev na ustrezno formacijsko dolžnost, definirana karierna pot, objektivna obravnava v kadrovskih postopkih in materialna stimulacija. Celostna skrb obsega več področij dela, ki so vezani na programe. Temeljna področja dela so opredeljena v pravni podlagi in temu primerni programi. Programi vplivajo na delovno kulturo in predvsem na vlogo posameznika v organizaciji.

V oboroženih silah RS potekajo naslednja delovna področja, v katerih delujejo različni programi CSP (ZSSloV, 2007, 76. čl):

1. področje prostoročnih in interesnih dejavnosti,
2. socialno-varstveno področje,
3. psihološko področje,
4. zdravstveno področje,
5. religiozno duhovno področje,
6. pravno področje,
7. športno področje.

Področje prostoročnih in interesnih dejavnosti

Zajema programe, ki se izvajajo v počitniških kapacitetah MORS, različne mednarodne izmenjave, programi centrov za CSP, tematski vikendi, tabori, letovanja, izletniška dejavnost, športni program itd. Našteti programi obsegajo naslednje dejavnosti:

- športna dejavnost: spoznavanje in učenje športnih disciplin, organizacija tekmovanj in vodene vadbe;

- kulturna dejavnost: učenje slikanja, fotografiranja, organizacija razstav in likovnih kolonij, modelarstvo in maketarstvo;
- rekreativna dejavnost: pohodništvo, vodene dejavnosti, tematski vikendi, sodelovanje s civilnimi strukturami;
- klubska dejavnost: druženje po klubih, družabne prireditve, organizacija predstavitev ...

Socialno-varstveno področje

V SV je socialno-varstvena oskrba brezplačna in zajema:

- svetovanje in pomoč pri reševanju stanovanjskih problemov (stanovanja MORS),
- svetovanje pri zaposlitvi zakonca,
- svetovanje in pomoč pri zagotavljanju otroškega varstva,
- pomoč pri selitvah, če gre za selitve zaradi potreb službe.

Pripadniki imajo pravico do znižane neprofitne najemnine za službeno stanovanje oziroma do subvencioniranja dela stanarine v višini, ki jo določi vlada na predlog ministra, če se preseli v stanovanje, ki ni oddaljeno več kot 20 km od kraja opravljanja vojaške službe (ZSSloV, 2007, 80. čl).

Psihološko področje

Psihološka oskrba se ukvarja z osebnostjo posameznika, njegovim doživljanjem in vedenjem. Zajema strokovno psihološko pomoč zaradi psihičnih obremenitev in obvladovanju psihičnih obremenitev. Potrebo po pravici strokovne psihološke pomoči lahko koristijo družinski člani pred napotitvijo pripadnika na izvajanje vojaške službe izven države (ZSSloV, 2007, 79. čl).

Zdravstveno področje

Zdravstveno področje zajemajo programi zdravstvenega zavarovanja in varstva, naloge preventivnega zdravstvenega varstva in zdravstveno osveščanje. Pripadniki SV imajo pravico do koriščenja brezplačne zdravstvene pomoči med vojaško službo in obveznosti sprejetih v mednarodnih organizacijah. Prav tako lahko koristijo brezplačne preventivne

zdravstvene ukrepe pred in med izvajanjem posebej zahtevanih nalog, med katere štejemo opravljanje vojaške službe izven države (ZSSloV, 2007, 77-78. čl).

Religiozno duhovno področje

V skladu z dopolnilom Zakona o obrambi (dopolnilo ZObr-UPB-1, 2002, 52. čl) imajo vsi pripadniki v SV med opravljanjem vojaške službe pravico do religiozne duhovne oskrbe.

Religiozna duhovna oskrba v SV zajema:

- poročne obrede, zaroke,
- zakramentalno podporo,
- družinska svetovanja,
- blagoslove.

Pravno področje

Pravno področje delimo na pravno pomoč, pravno svetovanje in solidarnostno pomoč.

Pravna pomoč

V skladu z Zakonom o obrambi (ZObr-UPB-1, 2002, 98b. čl) ministrstvo zagotovi pravno pomoč pripadniku, zoper katerega je uveden kazenski ali odškodninski postopek zaradi opravljanja vojaške ali druge službe, če jo je po oceni ministrstva opravljal v skladu s predpisi in pravili službe.

Pravno svetovanje

Pripadnikom in njihovim družinskim članom ministrstvo na njihovo zahtevo zagotavlja pravno svetovanje, ki je brezplačno in obsega pojasnila pripadniku o pravnem položaju v zadevah, ki so povezane z opravljanjem vojaške službe (ZSSloV, 2007, 82. čl).

Solidarnostna pomoč

Izvaja se v naslednjih primerih (ZSSloV, 2007, 86. čl):

- smrt delavca ali ožjega družinskega člana,
- težja invalidnost,
- daljša bolezen,

- elementarne nesreče ali požari.

Športno področje

Pripadniki SV in njihovi družinski člani imajo možnost organizirane rekreativne dejavnosti, ki zajema tabore, pohode, športna srečanja, kolonije, koriščenje počitniških kapacitet MORS in drugih dejavnosti (ZSSloV, 2007, 84. čl).

Možnosti znotraj vojašnic so različne glede na podporo poveljujočega kadra in delovanje kadra za celostno skrb.

ZSSloV od 86. do 88. člena opredeljuje pravice družinskih članov ob smrti ali invalidnosti pripadnika SV. Zakon daje pravico do enkratne denarne pomoči in povrnitve nastalih stroškov pogreba umrlega pripadnika, ki je izgubil življenje med opravljanjem vojaške službe brez svoje krivde. Družinski člani pokojnega (predvsem zakonec in otroci) lahko obdržijo najemniško razmerje za službeno stanovanje, v kolikor ga imajo.

Skrb za družinske člane pripadnika, ki je izgubil življenje med vojaško službo pri izvajanju nalog na MOM, SV zagotavlja še (ZSSloV, 2007, 88. čl):

- psihološko oskrbo ob smrti pripadnika;
- štipendiranje šoloobveznih otrok, vendar ne dlje kakor do leta, v katerem dopolnijo 27 let starosti;
- brezplačno pravno pomoči v zvezi z urejanjem zadev, povezanih s smrtjo pripadnika;
- prednost pri obravnavanju prošnje za zaposlitev brezposelnega zakonca ali otroka na ministrstvu pod pogojem, da izpolnjuje pogoje za zasedbo formacijske dolžnosti ali delovnega mesta;
- uporabo počitniških zmogljivosti ministrstva deset let po smrti pripadnika pod pogoji, ki veljajo za druge pripadnike.

Pripadnikom, ki so napoteni na opravljanje vojaške službe izven države zaradi izvajanja obveznosti, prevzetih z mednarodnimi pogodbami, se zagotavlja (ZSSloV, 2007, 90. čl):

- možnost komuniciranja z družinskimi člani doma;
- organiziran brezplačen obisk doma, praviloma enkrat v treh mesecih;
- pravico do posebnega dopusta v skladu z merili mednarodne organizacije;
- pomoč pri varstvu ali šolanju otrok, varstvu invalidnega družinskega člana oziroma zaposlitvi nezaposlenega zakonca.

ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE NA DELOVNEM MESTU

Z nenehnimi spremembami v oboroženih silah in kadrovske premetitvijo človeških virov prihaja do stresnih situacij na delavnem mestu. Številčnejša udeležba pripadnikov oboroženih sil v mednarodnih operacijah zahteva temeljito pripravo pred odhodom in prinaša veliko skrbi ter stresa. Za lažje soočanje s stresom na delavnem mestu zaposlenim ponuja vojaška organizacija številne programe skrbi.

V pravnih aktih sta opredeljena organizacija in programi celostne skrbi za pripadnike in družinske člane. V okviru celostne skrbi v oboroženih silah RS se izvajajo za pripadnike na delavnem mestu naslednje aktivnosti:

- **podpora in skrb za pripadnike na MOM** (priprave pripadnikov pred MOM in po MOM, obveščanje družinskih članov med opravljanjem pripadnika na MOM),
- **programi prostočasnih in interesnih dejavnosti** (kulturne dejavnosti, športne dejavnosti, rekreativne dejavnosti, vodeni programi, proučevanje vojaške zgodovine, druženje v klubih itd.),
- **zgodovinska in domoljubna vzgoja** (predavanja o zgodovinskem spominu, ogled spominskih sob),

- **socialno-varstvena oskrba** (pomoč pri selitvah zaradi potreb službe, svetovanje pripadnikom in njihovim družinskim članom - vzpostavljena je 24 urna telefonska številka),
- **zdravstvena oskrba** (brezplačno nujno zdravstveno pomoč med vojaško službo za pripadnike, preventivni zdravstveni ukrepi za pripadnike),
- **psihološka oskrba** (nudenje strokovne psihološke pomoči – vzpostavljena 24-urna telefonska številka, udeležba v programih namenjenim psihološkim obremenitvam),
- **religiozna duhovna oskrba** (nudenje zakramentalne podpore, blagoslovi, poročni obredi, zaroke, družinska svetovanje, družinski vikendi),
- **športna oskrba** (redna športna vadba, udeležba na športnih srečanjih in tekmovanjih, udeležba pohodov za pripadnike SV in njihove družinske člane, koriščenje počitniških kapacitet MORS),
- **pravna pomoč in pravno svetovanje** (koriščenje brezplačne pravne pomoči za pripadnike, zoper katere je uveden kazenski ali odškodninski postopek, koriščenje brezplačnega pravnega svetovanja za pripadnike in njihove družinske člane),
- **solidarnostna pomoč** (možnost koriščenja solidarnostne pomoči za pripadnike in njihove družinske člane),
- **predupokojitveni seminarji** (skrb in priprava pred upokojitvijo za vse bodoče upokojence v tekočem letu), (ZSSloV, 2007, 77-89. čl).

Poleg naštetih aktivnost, ki so ponujene pripadnikom oboroženih sil v SV in njihovim družinskim članom, pripada specializiranem osebju, kot so vojaški kontrolorji letenja, člani posadk vojaških zrakoplovov, vojaški pirotehniki in vojaški potapljači, še dodatni dopust v višini 15 dni. Od tega je pet dni aktivno voden na Vadbenem centru Pokljuka, kjer opravičenci izvajajo organizirano rekreativno vadbo. Preostalih deset dni dopusta morajo opravičenci koristiti v enem kosu (ZObr-UPB-1, 2004, 97g. čl).

Zaradi oddaljenosti večine pripadnikov od stalnega prebivališča se večina programov in aktivnosti izvaja med rednim delavnim časom.

Med opravljanjem nalog v tujini se vzdržujejo stiki s pripadniki in njihovimi družinskimi člani. Potekajo obveščanja družinskih članov o vseh razpisih (službena stanovanja, letni oddih itd.) in se jih vabi na dneve enote.

Po prihodu iz misije se izvajajo postroji in sprejemi za pripadnike in njihove družinske člane.

Zagotovo lahko potrdimo, da imamo z zakonsko podlago sprejeta osnovna področja CSP, ki jih potrebujejo pripadniki in njihovi družinski člani. Pomembno je upoštevanje potreb ciljne skupine in sprotno prilagajanje, le tako bomo lahko ohranjali dober sistem, ki bo zagotavljal skrb za pripadnike in njihove družinske člane. V primerjavi z ostalimi podjetji lahko rečemo, da smo s korakom naprej, kar se tiče skrbi za zaposlene. Zavedati se pa moramo, da je vojaška organizacija specifična, kajti zahteva višjo stopnjo skrbi.

4.1 ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE NA VOJAŠKIH VAJAH V TUJINI

Vojaška vaja je ena izmed osnovnih preizkušenj, pri kateri se vidi izurjenost pripadnikov oboroženih sil v mirnodobni situaciji. Daje možnost prepoznave pomanjkljivosti in odpravo le-teh. Zato so vojaške vaje dobra preizkušnja za vse postopke in reakcije, ki bi se zgodile v primeru vojnega stanja. V oboroženih silah se pripadniki urijo za določene naloge. Po končanem urjenju se preizkusijo na izvedenih vajah.

Večina vojska deluje v okviru mednarodnega okolja v partnerstvu z drugimi državami NATA. Zaradi boljšega sodelovanja in dobre medsebojne uskladitve so organizirane mednarodne vaje, ki potekajo na letni ravni na različnih lokacijah. Najpogostejše vaje, ki se jih udeležujejo pripadniki iz različnih vojska, so: vaja CHALLENGE, ALLIED STRIKE, JOINT READINES MULTINATIONAL CENTAR, ATLANTIK STRIKE, LORD MOUNTAIN, DATE in IRON GUARD.

Mednarodne vaje se najpogosteje odvijajo v različnih državah, zato so pripadniki oboroženih sil napoteni nanje v tujino. V povprečju trajajo od enega tedna pa vse do enega meseca.

CSP oboroženih sil nima krajevnih omejitev, zagotavlja se vsem pripadnikom in njihovim družinskim članom, kjerkoli že so. V kolikor se pripadniki udeležijo vaj, ki so kratkotrajne,

se skrb zagotavlja na vajah samih v okviru možnosti, ki jih imajo na razpolago. Najpogostejše so: internetne povezave za stike z domačimi in možnosti telefonskih zvez, zdravstveno zavarovanje in zdravstvena oskrba v primeru nujnih storitev. Dinamika dela in angažiranost pripadnikov na vajah je zelo pestra in traja od jutra do mraka, zato pripadniki nimajo tolikšnih potreb.

Ko govorimo o udeležbi na vajah, ki trajajo do enega meseca, se pokažejo večje potrebe po skrbi za pripadnike. Največkrat gostitelj vaje zagotavlja nastanitvene kapacitete v vojaških bazah za vse udeležence oboroženih sil na vaji. Temu primerni so tudi programi za prostočasne aktivnosti, ki jih ponuja gostitelj v njegovem kraju. Nekatere vojaške baze v tujini ponujajo najrazličnejše aktivnosti in ugodnosti za svoje pripadnike in pripadnike iz tujih vojska, ki so na obisku. V nemški vojaški bazi Oberammergau za primer ponujajo

(MilitariyLiving [online], 2012):

- lepo urejene sobe z dostopom do brezplačnega interneta,
- vojaško kapelo, kjer se izvaja katoliško in protestantsko bogoslužje,
- knjižnico,
- samopostrežno pralnico,
- rekreacijsko središče (telovadnica, fitnes center, notranje in zunanje igrišče za košarko in odbojko, teniško igrišče in golf igrišče),
- trgovino,
- vojaški klub,
- restavracijo,
- možnost smučanja,
- lahke pohodne poti itd.

4.2 ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE NA IZOBRAŽEVANJIH V TUJINI

Izobraževanje oboroženih sil ima velik pomen pri izgradnji kadra in njegove celovite osebnosti. Temeljna dejavnost oboroženih sil v miru je zagotavljanje usposabljanja in izobraževanja. Vsak posameznik se mora zavedati skrbi za lastno izobraževanje.

V zadnjem obdobju smo priča velikih sprememb na področju vojaškega razvoja in dela. Predvsem na področju zahtevanega znanja in sposobnosti, ki jih pripadniki oboroženih sil potrebujejo za opravljanje svojega dela na formacijskih dolžnosti.

Svoja znanja pripadniki izpopolnjujejo in dopolnjujejo v tujini. Največkrat so to različni tečajji, kot so: štabni tečajji, višji štabni tečajji, specializirani tečajji za določeno vrsto opreme in oborožitve itd. Časovni razpon trajanja tečajev je različen. Od štirih mesecev pa do enega leta, odvisno od izvajalca in vrste tečaja. Napotitev na izobraževanje v tujino za pripadnike zajema določeno skrb. Pripadniki imajo možnost za dolgotrajnejše tečaje in šolanje v tujini vzeti s seboj svoje družinske člane. Izvedba izobraževanja v tujini se odvija v različnih državah, odvisno od izvajalca programa.

Udeležencem na izobraževanju v tujini zagotavlja skrb zanje izvajalec usposabljanja. To pomeni, da lahko koristijo programe in aktivnosti, ki jih vsebuje kraj oz. baza, v kateri se pripadniki izobražujejo. Vsekakor ne moremo preko tega, da je potrebno predhodno zagotoviti in pripraviti določene stvari za odhod pripadnika na izobraževanje v tujino.

Začne se z zdravniškim pregledom, pripravo in s seznanitvijo okolja, v katerega pripadnik nastopa, urejanjem bivališča (v primeru, da ga izvajalec ne zagotavlja), zavarovanjem za družinske člane in ureditvijo celotne dokumentacija za službeno potovanje. Na razpolago imajo pester asortima programov prostočasnih aktivnosti.

Večina vojaških baz v tujini ponuja najrazličnejše aktivnosti in ugodnosti za svoje pripadnike in družinske člane, in sicer v nemški bazi Garmisch imajo naslednje aktivnosti (Garmisch.army.mil [online], 2012):

- center za socialne storitve,
- vojaško kapelo, kjer poteka verouk in družabne aktivnosti za mlade,
- vrtec in jasli za najmlajše,
- osnovne in srednje šole s podaljšanim varstvom in pomoč pri učenju,
- programe za vojaške družine in samske pripadnike vojske (najbolj razširjeni so izobraževalni programi),
- vojaške klube, ki so na voljo vojaškemu osebju, družinskim članom in upokojenim pripadnikom vojske,
- izobraževalni center, v katerem se izvaja poklicno usmerjanje, različna testiranja in učenje različnih veščin ter spretnosti,

- pravno pomoč,
- kliniko za prvo medicinsko in veterinarsko pomoč,
- kinodvorano,
- knjižnico,
- pošto,
- bankomate,
- pralnico,
- hotel za goste,
- notranji in zunanji športni objekt (fitnes, igrišča, bazeni, golf igrišče ...),
- trgovino.

Zanimivo je to, da imajo zelo razširjeno delovanje prostovoljcev, ki se pojavljajo kot trenerji, koordinatorji in vodje v raznih programih.

Za vse pripadnike pred odhodom na izobraževanje ali delo v tujino vzpostavijo celotno socialno mrežo. Pripravijo delavnice na teme, kot so: načrtovanje finančnih virov, svetovanje dela s financami, obvladovanje stresa in ravnanje v primeru ločenega življenja.

Ugotovimo lahko, da imajo v tujih vojska zelo dobro razvite programe podpore pripadnikom in njihovim družinskim članom. Zavedajo se zavestne krepitev matične družine pripadnika oboroženih sil. Kajti le močna družina je tisti element, ki podpira vojaka na bojišču.

4.3 ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE SKRBI ZA PRIPADNIKE NA MOM

Vključevanje vojaških organizacij v mednarodne integracije in sprejetje novih mednarodnih obveznosti, daje skrbi za pripadnike oboroženih sil na MOM veliko težo. Pripadniki, ki odhajajo na MOM daleč od svojega doma se srečujejo z različnimi problemi, ki vplivajo na pripravljenost, motivacijo in bojno moralo. Zato je skrb za pripadnike in njihove družinske člane postala nuja.

Pripadniki, ki so na opravljanju dela na MOM, so bolj pogosteje izpostavljeni stresnim situacijam kot na delu doma. Velikokrat morajo opraviti naloge, ki zahtevajo preiščlenost in popolno koncentracijo. Tudi okolje ne prizanaša, še zlasti, če je odklonilen odnos

prebivalstva na območju, kjer delujejo. Misije in mirovne operacije so v večini v trajanju do šest mesecev. Pripadniki delajo in se družijo skozi ves dan, zato je zelo pomemben medsebojni odnos, ki vpliva na posameznikovo počutje. Velik vpliv na pripadnike daje njegova družina, ki doživlja dodatno skrb zanje. Večina težav in skrbi se s komunikacijo prenaša na pripadnike, ki pa so dostikrat v nemoči zaradi oddaljenosti od doma, kar jim daje dodaten pritisk in pripomore k razpoloženju. Zato morajo pripadniki imeti zaupanje v organizacijo in sistem, v katerem delujejo. Seznanitev o zmožnosti zagotavljanja sistema in njegovem pričakovanju je nujna. Da so lahko pripadniki dobro osredotočeni na naloge, se morajo zavedati, da bo nekdo med njihovo odsotnostjo poskrbel za težave, ki bodo nastale. Prav tako morajo družinski člani vedeti, kakšno pomoč in podporo lahko pričakujejo od vojaške organizacije.

Vsem pripadnikom, ki so na operacijah, misijah in drugih oblikah delovanja v tujini, se zagotavlja:

- komuniciranje z družinskimi člani,
- brezplačen obisk enkrat v treh mesecih, če razmere to dopuščajo in če je predvideno z odločitvijo o napotitvi v tujino,
- pomoč pri varstvu ali šolanju otrok, varstvu invalidnega družinskega člana oziroma zaposlitvi nezaposlenega zakonca,
- pravico do posebnega dopusta po merilih, ki veljajo za mednarodne organizacije, znotraj katere se vojaška služba opravlja (ZSSloV, 2007, 90. čl).

Psihološka oskrba na MOM:

Psihološko oskrbo delimo v tri faze.

Psihološke priprave na MOM omogočajo pripravo kadra pred stresnimi situacijami, obremenitvami, vzdrževanje dobrih odnosov in priprave za daljše odsotnost od doma. Udeleženci v času priprav dobijo brošure o načinih spopadanja s stresom in njegovega obvladovanja. Za nujne potrebe je vzpostavljena 24-urna telefonska linija, ki je predvidena tako za pripadnike kot za njihove družinske člane.

Psihološka oskrba na MOM je vzpostavljena glede na velikost enote. V primeru velikosti enote ranga bataljona ali bojne skupine je psiholog stalno prisoten in na razpolago. Če pa je

enota ranga čete in manj, je poskrbljeno, da je možna psihološka oskrba in prisotnost psihologa najmanj trikrat v času opravljanja nalog v tujini.

Psihološka oskrba po vrnitvi iz MOM omogoča vključevanje pripadnikov v domače okolje in analizo doživetja na MOM v okviru izpolnjevanja vprašalnikov (ZSSloV, 2007, 79. čl).

Zdravstvena oskrba na MOM:

Zdravstvena oskrba za pripadnike napotene na MOM se prične doma v okviru zdravstvenih pregledov pred misijo in preventivnim cepljenjem. Na MOM se zagotavlja zdravstvena oskrba v okviru sporazumov z vojaškim in civilnim zdravstvom tujih vojska. Pripadniki, ki delujejo na MOM, so je vseskozi deležni (ZSSloV, 2007, 79. čl).

Socialno-varstvena oskrba na MOM:

Socialno-varstvena oskrba pripadnikov na MOM predvideva svetovanja v zvezi s svetovanjem in pomočjo družinskih članov pripadnikov. To so predvsem svetovanje in pomoč pri reševanju stanovanjskih problemov, svetovanje pri zaposlitvi zakonca, pomoč pri zagotavljanju otroškega varstva in pomoč pri selitvah (ZSSloV, 2007, 80. čl).

Pravna pomoč in svetovanje na MOM:

Pravna pomoč in svetovanje na MOM sta organizirana tako, da je poleg ostalega moštva napoten tudi pravni svetovalec z nalogo pravne pomoči in svetovanja pripadnikom. Pristojnost matične enote je, da pripadnikom in njihovim družinskim članom pred napotitvijo na MOM zagotovi vizitko s telefonsko številko, preko katere dobijo ustrezno osebo, ki je pristojna za pomoč (ZSSloV, 2007, 82. čl).

Religiozna duhovna oskrba na MOM:

Naloga religiozne duhovne oskrbe pred napotitvijo na MOM je, da seznanilp pripadnike z vero, jezikom, kulturo in zgodovino krajev, v katere pripadniki odhajajo. V večina primerih je zagotovljena prisotnost vojaških kaplanov na MOM (Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe, 2003, 4. čl). Med misijo religiozna duhovna oskrba zagotavlja:

- svetovanje in pomoč v stresnih situacijah,
- pogovore s pripadniki oboroženih sil,
- pripravo in izvajanje bogoslužij za pripadnike,
- pisanje oporok.

Skrb za pripadnike pred napotitvijo na MOM:

Pred napotitvijo na MOM morajo pripadniki izvesti priprave, ki zajemajo:

- informativne razgovore, kjer pripadniki podajo podatke o družinskih članih v primeru obveščanja,
- zdravstvene preglede in cepljenja pred napotitvijo na MOM,
- razdelitev nekaj promocijskega materiala vsem pripadnikom, ki gredo na MOM; promocijski material vsebuje zgibanke, CD, knjige, značke, nalepke itd.,
- izvedbo slovesnega postroja pripadnikom in njihovih družinskim članom pred odhodom na MOM z namenom spoznavanja in krepitev medsebojnih vezi,
- izdelava sporočila za javnost o odhodu pripadnikov na MOM,
- vzpostavitev stika z družinskimi člani pripadnikov, ki odhajajo na MOM (Šebalj, 2010, 115-118).

Skrb za pripadnike med MOM:

Med izvajanjem nalog pripadnikov v tujini se izvajajo določeni postopki skrbi za pripadnike, ki zajemajo naslednje:

- zagotavljanje telefonskih povezav z domačimi,
- računalnik za potrebe dostopa do interneta,
- televizija s satelitsko opremo, videorekorder in DVD,
- dnevno časopisje in revije,
- možnost izposoje knjig,
- zagotovitev športnih rekvizitov – fitness,

- družabne igre,
- zagotovitev medalj za sodelovanje in prijateljstvo,
- prisotnost pravnega svetovalca,
- zagotavljanje zdravstvene oskrbe,
- zagotavljanje duhovne oskrbe,
- obiski psihologa,
- izvedbo nacionalnih dni.

Med opravljanjem nalog v tujini enote vzdržujejo stike s pripadniki in njihovimi družinskimi člani. Družinski člani so obveščeni o vseh novicah in dogodkih, ki se dogajajo.

Ponekod se izvajajo redna srečanja žena pripadnikov na MOM z namenom medsebojne povezljivosti, razumevanja in pomoči (Štemberger, 2007, 48).

Skrb za pripadnike po vrnitvi iz MOM:

Ob vrnitvi pripadnikov na MOM se izdelata dokumentacija, ki opredeljuje izvajanje različnih postopkov po misiji, in sicer:

- izvedba slavnostnega postroja s podelitvijo priznanj,
- izvedejo se zdravstveni pregledi,
- izvedejo se obveščevalni in protiobveščevalni razgovori (varnostni organ),
- izvedba psihosocialnih priprav pripadnikov vračanja iz misije (psiholog, sociolog),
- analiza izvedene misije,
- operativni premor,
- izvedba sprejema ob prihodu pripadnikov,
- obveščanje javnosti o prihodu pripadnikov.

Na slavnostni postroj se povabi družinske člane pripadnikov, kjer se podelijo medalje in izvede pogostitev. Služba vojaške organizacije za odnose z javnostjo povabi na slavnostni postroj medije ter izdelata sporočilo za javnost ob vrnitvi pripadnikov na MOM (Štemberger, 2007, 55-57).

Iz zgoraj navedenega je razvidno, da odhod, delovanje na MOM in prihod pripadnikov iz MOM obsega veliko postopkov in priprav za realizacijo vseh zadanih nalog. Temu primerna je tudi skrb za pripadnike in njihove družinske člane. Oborožene sile se tega dobro zavedajo, zato so priprave skrbno načrtovane, da omogočijo pripadnikom lažji prehod v novo okolje, bivanje in lažji prehod na domače okolje. Mnenja sem, da je potrebno vseskozi skrbeti in delati tako s pripadniki kot tudi njihovimi družinskimi člani. Zelo pomembna je obveščенost in povezljivost med njimi. Ne pozabimo, da nenehne spremembe terjajo nove potrebe pripadnikov oboroženih sil na MOM, zato moramo biti prilagodljivi zanje, če želimo ohraniti ustrezen nivo skrbi.

5 MOREBITNI NEGATIVNI VIDIKI SKRBI ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL

Vsaka stvar ima dobre in slabe lastnosti. Pomemben je pogled nanj. Tudi CSP oboroženih sil in njihove družinske člane jih premore. Pri opredeljevanju negativnih vidikov skrbi za pripadnike smo jih ločili na tri področja, na katerih bi bilo potrebno storiti več. V nadaljevanju bomo poizkušali opisati vsakega izmed njih in jih поблиžje predstaviti.

5.1 PRAVNA PODLAGA

Vsaka osnova se prične s sprejetjem pravne podlage. Izvajanje programov CSP zahteva ustrezno pravno podlago. Pričetek izvajanje skrbi za pripadnike in njihove družinske člane opredeljujejo zakonsko sprejeti pravni akti. V Vojaški doktrini RS (Vojaška doktrina, 2006, 62) je navedeno, da je celostna skrb za pripadnike oboroženih sil namenjena za zagotavljanje dobre delovne klime v dobrobit pripadnikov in njihovim družinskim članom. Področja so različna in obsegajo od psihološkega, duševnega, stanovanjskega, zdravstvenega, športnega, interesnih dejavnosti, kulturnih prireditev in še mnogo drugega. Naslednji pravni akt, ki ga uporablja vojaška organizacija v RS je Pravila službe v SV, ki s svojimi dopolnili v določenih poglavjih omenja celostno skrb za pripadnike in njihove družinske člane, in sicer:

- I. poglavje (splošne določbe) opredeljuje zagotavljanje veroizpovedi in religiozne oskrbe pripadnikom SV;
- III. poglavje (nastanitev in red) opredeljuje izvajanje različnih dejavnosti v določenih vojaških prostorih. To so kulturni dogodki, športni dogodki, izvajanje duhovne oskrbe, prostočasne dejavnosti in interesne dejavnosti;
- VIII. poglavje opredeljuje vojaška žalovanja in ravnanja ob smrti pripadnikov SV, žalne slovesnosti in pogrebe z vojaškimi častmi (Pravila službe v Slovenski vojski, 2004, I., III. in VII. poglavje).

Zakon o obrambi RS posebej področja CSP ne opredeljuje, se ga pa dotika. Poudarja, da ima vojaška oseba med vojaško službo pravico do religiozne duhovne oskrbe. Zakon opredeljuje brezplačno zdravstveno varstvo, denarne prejemke in povračila stroškov vojaškim osebam med opravljanjem službe. Na osnovi Zakona o obrambi je bil izdelan in sprejet Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe, ki določa organizacijo in način izvrševanja pravice do religiozne duhovne oskrbe vsem vojaškim in civilnim osebam, ki delujejo v SV (Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe, 2003, 1. čl). Pravilnik daje pravico do nemotenega izpovedovanja svoje vere vsem vojaškim in civilnim osebam na delavnem mestu doma in v tujini. V 4. členu 4. točke na kratko omenja, da ob izrednem dogodku pripadnika lahko poveljujoči vključi osebe vojaškega vikariata, če to želijo njegovi svojci. Ne omenja pa pomoči in podpore družinskih članov pripadnikov, kljub temu da se podpora in pomoč izvajata.

Novonastali projekt »Poklicna vojska, dopolnjena s poklicno rezervo« (PROVOJ) (Projekt PROVOJ, 2005, 12 in 27) je državnega pomena in zajema zelo širok spekter programov za skrb pripadnikov in njihovih družinskih članov. Namen projekta je profesionalizacija vojske z uvedbo pogodbene rezerve. Podprojekt Skrb za dobro počutje in dobrobit pripadnikov se osredotoča na uresničevanje strategije dobrega počutja in skrbi za pripadnike in njihove družinske člane. Projekt določa štiri faze izvajanja profesionalizacije. Že v začetku je načrt projekta predvideval spreminjanja, predvsem zaradi sprememb, ki so se dogajal v svetu in pri nas. Prav tako je profesionalizacija pokazala svoje pomanjkljivosti, ki so vplivale na uresničevanje projekta, zato so določeni deli v podprojektu Skrbi za dobro počutje in dobrobit pripadnikov v zamujanju.

Srednjeročni obrambni program 2007-2012 je izhodiščni dokument za izdelavo ostalih načrtov, kjer se zavezuje za skrb pri prezaposlovanju invalidov, reševanju vprašanj po CSP, kadrovanju za vojaško službo, trajanju službe in po prenehanju vojaške službe. Program nikjer ne omenja družinskih članov pripadnikov in skrbi zanje. To mu daje pomanjkljivost. Prav tako omenja rekonstrukcijo in obnovo obstoječih objektov, kot sta Pokljuka in Debeli rtič, ki do danes še nista v popolnosti obnovljena za izvajanje potrebe CSP (Srednjeročni obrambni program 2007-2012, 2006, 47-48).

Sprejet Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV, 2007) je bil velik korak naprej za razvoj in preoblikovanje oboroženih sil SV. V VII. poglavju zakona opredeljuje Celostno skrb kot sestavni del, ki je nujna za nemoteno delovanje in razbremenjevanje vojaške

organizacije. Po omenjenem zakonu so opravičeni do CSP pripadniki stalne sestave, njihovi družinski člani, pogodbeni pripadniki, rezervna sestava med opravljanjem vojaške službe in prostovoljci med prostovoljnim služenjem vojaškega roka (ZSSloV, 2007, 76. čl). Zakon nikjer ne omenja staršev pripadnikov oboroženih sil. Celostna skrb je opredeljena na socialno, psihološko, zdravstveno oskrbo, pravno svetovanje, religiozno duhovno oskrbo, športne aktivnosti in organizirano preživetje prostega časa. Kot pomanjkljivost se kaže pri socialno varstveni oskrbi, kjer zakon omenja in se zavezuje pri zagotavljanju otroškega varstva, ki se zaradi dogovora med Vlado RS, ki naj bi določila višino subvencije, ter Ministrstvom za obrambo še ni prišlo in se ne izvaja. V nadaljevanju daje zakon pravico družinskim članom ob invalidnosti in po smrti pripadnika v obliki enkratne solidarnostne pomoči, pokritju stroškov pogreba in možnosti uporabe službenega stanovanja ob smrti pripadnika.

Po našem mnenju bi bilo koristneje vključiti področje domoljubne vzgoje, ki ga nikoli ni preveč. Prav tako se ne omenja promocijska aktivnost, ki obsega promocijo vojaškega poklica in vojaške organizacije.

Za uspešnejše izvajanje programov CSP je potrebno sprejeti ustrezno pravno podlago, ki bo osnova za nadaljnje kvalitetnejše delo. Obstoječe pravne komponente CSP pa moramo jasneje določiti. Težnja k temu, da bo čas in ozaveščenost odgovornih uvidel pomembnost po spremembi in jo začel tudi uresničevati.

5.2 STROKOVNI KADER

Po vstopu v zvezo NATO je z letom 2004 prišlo do sprememb v strukturi in kadrovski sestavi vojaške organizacije. S tem štejeemo velik napredek k boljši organiziranosti CSP. Med strokovni kader prištevamo zaposlene, ki so zadolženi za šport, za pravne zadeve – pravniki, za psihološko dejavnost – psihologi, zdravstveno osebje – zdravniki in osebje vojaškega vikariata (VVIK) – vojaški vikar, vojaški kaplani in pastoralni asistenti.

Glavne naloge delavcev za CSP (Štemberger, 2007, 24-26) so:

- mesečna poročanja o realizaciji načrtovanih in izvedenih programih CSP,
- izvajanje in koordinacija programov CSP,
- udeležba na funkcijskih konferencah,

- sodelovanje pri funkcijskih nadzorih po CSP,
- sodelovanje in pomoč pri vojaških slovesnostih,
- priprava predlogov za podelitev priznanj,
- vodenje evidence priznanj za pripadnike enot,
- zagotavljanje in nabava kovinske galanterije in promocijskega materiala,
- vodenje kronik poveljstev in enot,
- ureditev spominskih sob in klubov v vojašnicah,
- priprava predlogov za podelitev zahvalnih listin ob upokojitvi,
- izvedba postopkov za upokojevanje pripadnikov enot,
- vodenje evidenc upokojenih in umrlih pripadnikov enot,
- organizacija letnega srečanja upokojenih pripadnikov,
- vzdrževanje stikov in obveščanje upokojenih pripadnikov,
- delo s pripadniki v času bivanja v tujini – obveščanje,
- obveščanje družinskih članov pripadnikov na misiji,
- pomoč in podpora v primeru izrednega dogodka pripadnika na MOM,
- načrtovanje izvedb dodatnega dopusta,
- izvedba in načrtovanje taborov za otroke pripadnikov,
- izvedba družinskih dni,
- svetovanje in informiranje pripadnikov enote.

Poleg ostalega dela večina delavcev za CSP opravlja naloge vezane na kadrovske sektor (Štemberger, 2007, 23). To predstavlja omejitev pri delovanju na področju CSP.

V okviru CSP sodelujejo posamezni strokovnjaki iz posameznih strokovnih področij. Ti strokovnjaki so postavljeni na delavne dolžnosti, ki so samostojne v okviru posebej namenjenih oddelkov na višjem nivoju. Ne smemo pozabiti omeniti strokovnjake, kot so pravniki, psihologi, socialni delavci, osebje vojaškega vikariata in zdravstvenega osebja, ki so postavljeni zunaj delavnih dolžnosti predvidenih za CSP. Zaradi tega prihaja do velikih zapletov, ko gre za koordinacijo skupnih aktivnosti. Večina strokovnjakov se izobražuje in razvija izven sistema CSP, kar predstavlja slabost za poenotenje sistema CSP.

Pri izvedbi posameznih programov v okviru CSP srečamo tudi prostovoljce, ki so pripravljene pomagati kot animatorji na različnih taborih. Večina se jih prijavi iz različnih vojaških enot. Med prostovoljce štejemo tudi medgeneracijsko skupino, ki deluje pod okriljem Sektorja za vojaške zadeve. V vojaški organizaciji RS prostovoljno delo ni prisotno v takšni meri, kot bi lahko bilo. Razlog je, da večina pripadnikov ni pripravljena ostajati po svojem rednem delavnem času v službi. Drugi razlog je tudi ta, da se večina vozi v povprečju okoli 150 km na dan. Z dokončno racionalizacijo prevozov bo mogoče pričakovati izboljšave. V vojaških organizacijah je veliko strokovnega kadra, kot so inštruktorji po posameznih področjih za borilne veščine, tek, lokostrelstvo, zato medsebojna povezljivost in sodelovanje prinese večjo dodatno vrednost. Posledično temu se lahko ponudi pripadnikom in njihovim družinskim članom večjo izbiro.

Prva misel, ki mi šine skozi glavo je, da brez strokovnega kadra in njegove strokovnosti ne more biti zagotovljene skrbi. Ta osnova daje temelj za načrtno izobraževanje strokovnega kadra po posameznih področjih. Mislim, da bi bil potreben učni načrt, ki predvideva vsa izpopolnjevanja strokovnega kadra. Zavedati se moramo dejstva, da vsaka vojaška organizacija premore posamezne pripadnike, ki so strokovnjaki na posameznih področjih. Z vključitvijo le-teh bi naredili velik napredek pri izvedbi programov CSP. Mnenje zaključujem z naslednjo mislijo: » Strokovni kader je osnova za zagotavljanje skrbi za pripadnike in njihove družinske člane.«

5.3 SREDSTVA ZA ZAGOTAVLJANJE SKRBI ZA PRIPADNIKE

Vsaka dejavnost zahteva potrebna sredstva. Če imamo dobro zastavljen program in strokovno osebo, ki ga je pripravljena udeležiti, manjka pa nam sredstev, žal ne moremo izvesti načrtanega. Zato so nujna potrebna sredstva za izvedbo. Sredstva lahko ločimo na materialna in finančna. Med seboj so povezljiva in soodvisna. Na primer: če imamo športne rekvizite, jih moramo vzdrževati, kar pomeni, da moramo imeti načrtovana finančna sredstva za vzdrževanje. Velikokrat so ključnega pomena sredstva, s katerimi lahko uresničujemo zadane cilje.

Zato je zelo pomembno letno načrtovanje sredstev, tako finančnih kot materialnih. Sredstva načrtujemo po segmentih in namensko za izvajanje programov CSP. Za lažje načrtovanje sredstev moramo imeti ustrezno pravno podlago, ki daje možnosti realizacije. Z razpoložljivimi sredstvi ravnamo v skladu z načelom dobrega poslovanja (načelo racionalnosti in ekonomičnosti).

Veliko je potrebno iznajdljivosti in prilagajanja s strani izvajalcev programov. Včasih so potrebna sredstva izvajalcev in sredstva, ki so jih udeleženci programov voljni prinesli od doma, da se lahko izvede dejavnost. Vendar so to zelo redki primeri.

Svetovna kriza, v kateri smo se znašli, narekuje racionalizacijo sredstev na vseh področjih. Tudi sredstva za CSP se zmanjšujejo kljub večjim zahtevam po realizaciji obstoječih in novih programov CSP.

Pravna podlaga (ZSSloV, 2007, 85. čl) navaja ustanovitev klubskih prostorov, spominskih sob, knjižnic in muzejskih ter drugih zbirk, kar pomeni njihovo ureditev in načrtovanje sredstev za opremljanje ter vzdrževanje. Ogromno je takšnih in drugačnih stvari, ki jih povezuje pogojevanje s sredstvi. Omembe vredna je velika vloga poveljujočega kadra o ozaveščenosti in naklonjenosti uresničevanju področja CSP. Namreč, poveljniki v vojaški organizaciji lahko s svojimi odločitvami vplivajo na prerazporejanje in pomembnost sredstev za izvedbo programov CSP. Takšna dejanja dokazujejo, da je vse možno, tam kjer je volja in moč.

6 PREDLOGI IN REŠITVE IZVAJANJA SKRBI ZA PRIPADNIKE OBOROŽENIH SIL

Interesi med pripadniki oboroženih sil in njihovimi družinskimi člani so zelo različni. Zadovoljiti vsakega slehernega pripadnika je iluzorno pričakovati. Obstajajo pa skupne točke zagotovitve skrbi za pripadnike in njihove družinske člane, ki jih je moč zagotoviti. Pripadniki in njihovi družinski člani pričakujejo skrb in rešitev statusnih vprašanj vezanih na področje CSP. Veliko pričakovanj je na področju zagotovitve skrbi za družine pripadnikov oboroženih sil. Predvsem pred odhodom na opravljanje nalog v tujino. Vzdrževanje stikov, pomoč in podpora družini pripadnika med opravljanjem nalog v tujini. Velikokrat izhajamo iz izkušenj različnih tujih vojsk, ki pa niso tako pomembne za naše okolje. SV je po številu kadra majhna v primerjavi z drugimi vojskami, vendar specifična in visoko strokovna. Naše razmere so drugačne in s tem tudi nastajajoče potrebe, zato se je potrebno prilagoditi lastnim spoznanjem in izhajati iz domačih posebnosti. Vse kar je v tujih oboroženih silah dobro, ni nujno, da je dobro za našo vojaško organizacijo.

Iz raziskave o zadovoljstvu pripadnikov SV s celostno skrbjo v MOM (Šebalj, 2010, 123-126) je zaznati splošno nezadovoljstvo, saj opredelitev skrbi za pripadnike ponuja več kot lahko zagotavlja, zato so pripadniki večkrat razočarani. Pripadniki oboroženih sil imajo s področja skrbi različne izkušnje. So dobre in slabe. Izvajalci programov se zelo trudijo za zagotavljanje kakovosti in dosego cilja. Izkušnje so različne. Iz vsake posebej se lahko nekaj naučimo in pri načrtovanju nadaljnjih aktivnosti odpravljamo pomanjkljivosti. Pomen dojemanja skrbi za pripadnike je s strani pripadnikov zelo raznolik. Osnovna naloga skrbi na MOM je zagotavljanje preživetja. Področje CSP je za vojaško organizacijo ključnega pomena v smislu boljše klime v enotah, boljšega vpliva na motivacijo in zaupanja v organizacijo. Dejavnost CSP živi, programi se razvijajo v pravo smer, mogoče ne s takšnim tempom, kot bi si želeli, vendar napreduje. Kot pozitivno izvedene aktivnosti bi izpostavili tabore za otroke zaposlenih pripadnikov SV, vikende za družine in pare, planinske vikende, dodatni dopust, seminarje s področja osebne rasti, pristočasne aktivnosti in še bi lahko naštevali. Iz izkušenj lahko trdimo, da je bilo do sedaj na področju

CSP s strani izvajalcev in strokovnih delavcev vloženo veliko truda in znanja. Zaradi nejasnih pravnih izhodišč določene dejavnosti še niso zaživele.

SPLOŠNI PREDLOGI ZA CSP:

1. Jasnejša opredelitev CSP v sistemu vojaške organizacije.
2. Določitev vizije in ciljev za naprednejši razvoj CSP.
3. Ponuditi realne in izvedljive programe oz. aktivnosti za pripadnike oboroženih sil in njihove družinske člane.
4. Nadgraditi in sprejeti ustrezno pravno podlago s področja CSP, predvsem dopolnitev Pravilnikov in Direktiv. S tem bi dobili bolj določeno in usmerjeno delovanje celostne skrbi za pripadnike in njihove družinske člane.
5. Kadrovsko ločiti dolžnosti delavcev za CSP iz kadrovskega sektorja. To prinese večjo usmerjenost na realizacijo zadanih nalog po CSP.
6. Vzpostavitev centrov za CSP na ravni celotne vojaške organizacije, ki bi skrbeli za pripadnike oboroženih sil in njihove družinske člane.
7. Uskladiti sistem sodelovanja in medsebojne pomoči s športno enoto v vojaški organizaciji, kot strokovni izvajalci na posameznih športnih področjih.
8. Povečati število strokovnih delavcev, ki bodo delovali po področju CSP.
9. Dokončna ureditev športnih centrov, kot je Vadbena center Pokljuka. Športnim centrom je potrebno zagotoviti vso potrebno opremo za zagotavljanje programov CSP. S takšnim načinom lahko zmanjšamo stroške koriščenja zunanjih storitev.
10. Omogočiti sodelovanje v programih CSP upokojenim pripadnikom oboroženih sil. Vzdrževanje stikov z upokojenimi pripadniki oboroženih sil je bistvenega pomena za sodelovanje po civilno-vojaškem področju in za promocijo vojaške organizacije. Zadovoljeni upokojenci oboroženih sil so dobra popotnica in pozitivna promocija za odločitev za vojaški poklic.
11. Težiti k nenehnem usposabljanju in izobraževanju delavcev CSP. Vsaka strokovnost kadra za izvajanje programov CSP doprinese večji in boljši učinek.

12. Zagotovitev nadstandardnih programov, med katere spadajo programi zagotovitve varstva otrok pripadnikov oboroženih sil, družinska srečanja, tabori, tematski vikendi itd.
13. Povečati informiranost pripadnikov oboroženih sil in njihovih družinskih članov. Redno obveščanje pripadnikov oboroženih sil na MOM s poudarkom na obveščanju njihovih družinskih članov.
14. Poudariti promocijo dejavnosti CSP, v katero spadajo: redno pisanje člankov v revijah, obveščanje javnosti o dogodkih, oblikovanje spletne strani dostopne širši javnosti itd.
15. Nudjenje osnovne pomoči družinskim članom pripadnikov na MOM. Večina vojašnic ima skrbnike za izvajanje različnih del. Z boljšo organiziranostjo in povezljivostjo, bi lahko družinskim članom pripadnikov na MOM pomagali v smislu zagotavljanja različnih popravil pri okvari prevoznega sredstva, gospodinjskega aparata, centralne kurjave itd.
16. Organiziranje programov skupnega druženja družinskih članov pripadnikov na MOM. Ostati sam z vsemi obveznostmi je velik pritisk, tako za družinskega člana kot za pripadnika, ki zaradi svoje odmaknjenosti od kraja bivanja ne more pomagati svoji družini. Za lažje razumevanje stiske so primerni programi druženja družinskih članov, kajti le-tisti, ki so v podobni situaciji, najbolj razumejo težave drugih.
17. Za vse pripadnike oboroženih sil in njihove družinske člane, ki so prišli iz opravljanja nalog v tujini, bi morali uvesti in organizirati možnost koriščenja družinskega vikenda v smislu medsebojnega povezovanja in privajanja. Družinski vikendi so mišljeni v obliki koriščenja nastanitvenih kapacitet vojaške organizacije in njenih uslug.

Končna ugotovitev narekuje, da področje CSP ni dokončno opredeljeno in razdelano. Potrebno ga je centralizirati in ločiti od kadrov. Skladno s tem povečati in usposobiti delavce za delovanje po CSP. Dopolniti in urediti normativne dokumente za načrtnejše in usmerjeno delovanje. Povečati finančna in materialna sredstva namenjena za programe CSP. Pri zaposlenih pa strmeti k spremembi miselnosti o dejavnosti CSP ter bolj načrtno uveljaviti sistem CSP v vojaški organizaciji.

7 SKLEP

Skrb za pripadnike oboroženih sil in njihove družinske člane je vseskozi v procesu razvoja. CSP je v svojih začetkih razvoja imela težave, saj so obstajali le posamezni in nepovezani programi ter aktivnosti. Tako se je sistem vzpostavljajal na novo, brez predhodnih izkušenj. Pionirji vzpostavljanja sistema CSP so pristopili k nalogi s predpostavko, da ni možno kopirati sistemov celostne skrbi tujih vojska. Potrebno je pristopiti in graditi na podlagi lastnih potreb in značilnosti ljudi ter okolja. Pri tem je seveda potrebno upoštevati zmožnosti lastne vojske in države, v kateri delujemo.

Na podlagi predstavljenega koncepta CSP in obsega programov ter števila pripadnikov na eni strani in števila izvajalcev CSP na drugi strani lahko ugotovimo, da število izvajalcev CSP po vojaških enotah ne zadostuje potrebam, ki se še povečujejo. Dosedanja praksa je pokazala, da je potrebno delovanje CSP organizacijsko ločiti, da postanejo samostojni sektorji.

Glede na vse predstavljeno lahko trdimo naslednje:

Trditev št. 1 »Z ustrezno skrbjo za pripadnike oboroženih sil na mirovnih operacijah je zagotovljeno večje preživetje« **popolnoma drži.**

Pripadniki oboroženih sil imajo različne potrebe in želje na področju, ki ga pokriva CSP. Veliko podpore pričakujejo pri skrbi za njihove družine, predvsem ob napotitvi v tujino. Pomembno se jim zdi vzdrževanje stikov z domačimi med opravljanjem nalog v tujini in urejanje postopkov po misiji ter ponovno vključitev v delovno okolje v domovini. Trdimo lahko, da z ustrezno skrbjo za pripadnike na mirovnih operacijah in misijah ter njihove družinske člane doma lahko zagotovimo boljše delovne pogoje ter s tem njihovo preživetje na MOM.

Trditev št. 2 »S preventivnim delovanjem na področju CSP dosežemo popolnejše predajanje delovnim obveznostim« **popolnoma drži.**

Vsi dejavniki in programi CSP prinašajo pripadnikom in njihovim družinskim članom večje zadovoljstvo. Dosedanje analize so pokazale, da so lahko pripadniki na mirovnih operacijah in misijah bolj osredotočeni na delovne obveznosti, če je zagotovljena tudi pomoč njihovim družinskim članom.

Trditev št. 3 »Voditelji z ustrezno organiziranostjo pozitivno vplivajo na skrb za pripadnike oboroženih sil na mirovnih operacijah« **popolnoma drži.**

Naloge, ki jih pripadniki opravljajo na mirovnih operacijah in misijah, so zelo raznolike, zato zahtevajo veliko mero odgovornosti in discipline. Vodstveni kader ima pri zagotavljanju CSP velik pomen. Dobro organiziran vodja, ki zna poskrbeti za svoje podrejene, lahko s svojo organiziranostjo pozitivno deluje na vse pripadnike. To je tudi pogoj za boljše zaupanje in krepitev kohezivnosti kolektiva.

Naši pripadniki so s svojim znanjem in strokovnostjo zelo cenjeni na mednarodnih operacijah in misijah. Čeprav je sistem vojaške organizacije še vedno v razvoju, je potrebno na področju CSP slediti duhu časa in prepoznavati dobre prakse ter jih nadgrajevati. S podporo pripadnikom in njihovim družinskim članom bo zagotovljeno kontinuirano strokovno delo in ugled pripadnikov na MOM.

Svojo diplomsko nalogo zaključujem z naslednjo mislijo:

Poslanstvo celostne skrbi bo uspešno le tedaj, ko bo delovanje vojaške organizacije po meri pripadnikov.

8 VIRI, LITERATURA

1. Furlan, B. in drugi. *Vojaška doktrina*. Poljče: Poveljstvo za doktrino, razvoj in usposabljanje, 2006.
2. Grizold, A. *Evropska varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 1999.
3. Grošelj, K. *Transformacija sodobnih mirovnih operacij*. Ljubljana: Bilten Slovenske vojske, 2009, št. 11/01, str. 63-79.
4. Jelušič, L. *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005.
5. Mahmutović, J. *Vojaško voditeljstvo in management*. Ljubljana: Zavod IRC Ljubljana.
6. Poklicna vojska, dopolnjena s poklicno rezervo PROVOJ (2005), Ljubljana: Državni zbor RS.
7. Pravila službe v Slovenski vojski, (2004), Uradni list RS št. 103/04, št. 84/2009.
8. Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe (Uradni list RS, št. 58/2003 z dne, 18. 06. 2003).
9. Srednjeročni obrambni program 2007 – 2012 (2006), Ljubljana: Državni zbor RS.
10. Šebalj, D. *Celostna skrb za pripadnike Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in na misijah*. Ljubljana: Bilten Slovenske vojske, 2010, št. 04/10, str. 111-129.
11. Štemberger, D. *Izvajanje celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske*. Maribor: Univerza v Mariboru - Fakulteta za logistiko Magistrsko delo.
12. Zakon o obrambi (2004), Uradni list RS št. 103/04.
13. Zakon o službi v Slovenski vojski (2007), Ljubljana: Državni zbor RS.

INTERNETNI VIRI

- 1) American Logistic Association [online]. Zgodovina. (Citirano 09. 08. 2012). Dostopno na naslovu: <http://www.ala-national.org/about/history.aspx>
- 2) Garmisch.army.mil [online]. Support. (Citirano 27. 07. 2012). Dostopno na naslovu: <http://www.garmisch.army.mil/support%20staff/chapel/default.asp>
- 3) MilitaryLiving [online]. Oberammergau Community. (Citirano 12. 12. 2012). Dostopno na naslovu: [http://militaryliving.com/oberammergau-community-\(de36r7\).html](http://militaryliving.com/oberammergau-community-(de36r7).html)
- 4) US Army [online]. MWR History. (Citirano 29. 06. 2012). Dostopno na naslovu: <http://www.armymwr.com/commander/history.aspx>
- 5) Wildfiregames [online]. Uvod v staro bojevanje. (Citirano 10. 08. 2012). Dostopno na naslovu: <http://wildfiregames.com/0ad/page.php?p=9970>
- 6) Wikipedia [online]. Ameriške vojaške družine in WMR programi. (Citirano 02. 07. 2012). Dostopno na naslovu: http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Army_Family_and_Morale,_Welfare_and_Recreation_Command